

Markku Jokisipilä

poliittisen historian professori, eduskuntatutkimuksen keskuksen johtaja, Turun yliopisto
puh. 040 7494255, s-posti jokisip@utu.fi

Lausunto Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 16.5.2025

HE 190/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ehdokkaan vaalirahoituksesta annettua lakia, puoluelakia, vaalilakia sekä kansalaisaloitelakia. Tässä lausunnossa keskityn hallituksen esityksen ehdotukseen puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä luopumisesta eduskuntavaaleissa. Perustuslakivaliokunnan lausuntopyynnön saatteessa pyydettiin arvioimaan kansanvaltaisuuden toteutumista puolueen päätöksenteossa, kun jäsenäänestystä ei järjestetä. Lisäksi valiokunta pyysi mahdollisuuksien mukaan tekemään selkoa niistä perusteista, joiden nojalla jäsenäänestyksen pakollisuudesta on aikanaan säädetty.

Olen tästä samasta hallituksen esityksestä aiemmin jo antanut lausunnon eduskunnan tarkastusvaliokunnalle 27.2.2025. Jäsenäänestykseen liittyvien oikeudellisten seikkojen tarkin ja paras kuvaus löytyy ministeri Lauri Tarastin nyt jo seitsemänteen painokseensa ehtineestä ja ensimmäisen kerran vuonna 1987 julkaistusta teoksesta *Vaali- ja puoluelainsäädäntö*. Koska valiokunta on pyytänyt lausuntoa myös ministeri Tarastilta, referoin hänen teostaan vain siltä osin kuin se oman pohdintani vuoksi on ehdottoman tarpeellista. Lausunnon loppuun olen nykytilan arvioinnin helpottamiseksi liittänyt kuuden nykyisen suurimman eduskuntapuolueen jäsenäänestystä koskevat säännöt.

Jäsenäänestysvaatimuksen historiallinen tausta

Hallituksen puoluelakia koskevan esityksen (HE 99/1967 vp) yleisperusteluissa todettiin, että lain yhtenä tarkoituksena on ”turvata kansalaisten valtiollisten oikeuksien käyttöä ja edistää kansanvallan kehittämistä”. Tästä syystä lakiin otettiin yhdeksi puolueen rekisteröimisen edellytykseksi vaatimus, että puolueen säännöt turvaavat kansanvaltaisten periaatteiden noudattamisen yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa. Säännös merkitsee käytännössä sitä, että ”jokaiselle puolueen jäsenelle on turvattava yhtäläinen mahdollisuus vaikuttaa puolueen päätöksiin ja että puolueen, pyrkiessään sääntöjensä mukaan vaikuttamaan valtiollisiin asioihin, tulee noudattaa kansanvaltaisia periaatteita”.

Ennen puoluelain säätämistä hallitusmuodossa, valtiopäiväjärjestyksessä ja vaalilaeissa ei ollut minkäänlaisia mainintoja puolueista, vaikka ne olivat jo eduskuntauudistuksesta 1906 alkaen olleet keskeisessä roolissa valtiollisten asioiden hoidossa. Puoluelakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa katsottiin puoluelaitoksen olevan valtiollisessa elämässä välttämätön asia ja todettiin jopa, että ”ilman puolueita yksityisen kansalaisen ei ole mahdollista osallistua valtiolliseen toimintaan”. Tämä ajatus puolueiden keskeisyydestä heijastui myös vuonna 1969 voimaan astuneeseen lakiin kansanedustajan vaaleista (391/1969), jossa oikeus asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleissa rajattiin vain puolerekisteriin merkityille puolueille.

Kansanedustajainvaalilain 26 §:n 2 momentin mukaan päätösvalta kussakin vaalipiirissä ehdokkaiden asettamisesta kuului vaalipiirissä asuville puolueen jäsenille ”siinä järjestyksessä kuin puolueen säännöt

edellyttävät”. Tosiasiassa suurimmalla osalla puolueita ei tuossa vaiheessa ollut säännöissään ehdokasasettelua koskevia määräyksiä eivätkä ne ehtineet sellaisia laatia ennen ensimmäisiä lain voimaantulon jälkeisiä, tammikuussa 1972 järjestettyjä eduskuntavaaleja. Tästä syystä esimerkiksi hallinto-oikeuden professori Veli Merikoski katsoi tuolloin, että vaalitoimitus oli ollut laiton. Korkein hallinto-oikeus hylkäsi vaaleja koskevat valitukset, mutta totesi ratkaisuisaan lainsäädännössä olevan tältä osin puutteita.

Puolueilla oli monopoliasema ehdokasasettelussa kaksien eduskuntavaalien (1972 ja 1975) ajan. Laki herätti runsaasti kritiikkiä, koska aiemmin myös valitsijayhdistykset olivat voineet asettaa ehdokkaita. Vuonna 1975 säädettiin kansanedustajain vaaleista annettuun lakiin muutos (319/1975), jolloin oikeus ehdokkaiden asettamiseen palautettiin myös valitsijayhdistyksille. Samassa yhteydessä lakiin lisättiin nyt tarkastelevana olevat säännökset puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä ehdokkaiden asettamiseksi. Säännökset sisälsivät määräykset puolueessa toimitettavasta jäsenäänestyksestä, joita tuli noudattaa, ellei puolueen säännöissä ollut jäsenäänestystä koskevia määräyksiä. Huomionarvoista on, että puolueen säännöille jäi edelleen etusija lakiin nähden.

Tärkein motiivi eduskuntavaaleja koskevien jäsenäänestysäännösten ottamiseksi vaalilakiin oli halu turvata se, että ehdokasasettelussa noudatettaisiin puoluelain 2 §:n 1 momentin kolmannen kohdan periaatetta, jonka mukaan rekisteröidyn puolueen sääntöjen on ”turvattava kansanvaltaisten periaatteiden noudattaminen yhdistyksen päätöksenteossa ja toiminnassa”.

Käytännössä eduskuntavaaliehdokkaiden asettaminen on lähinnä vaalijärjestelmäämme liittyvistä syistä ollut vuoden 1975 lakimuutoksen jälkeenkin lähes kokonaan puolueiden hallussa, kun tarkastelun lähtökohdaksi otetaan läpi päässeet ehdokkaat. Sotien jälkeisellä kaudella ensimmäiset puolueiden ulkopuoliset ehdokkaat valittiin vasta vuonna 1983, jolloin eduskuntaan nousi kaksi tuolloin vielä puolueeksi tai edes yhdistykseksi rekisteröitymättömän Vihreän Liiton ehdokasta eli Ville Komi ja Kalle Könkkölä sekä valitsijayhdistysten yhteislistalta Lapin vaalipiiristä Esko-Juhani Tennilä, jonka SKDL:n Lapin piirijärjestö oli pudottanut omalta listaltaan. Vuoden 1987 vaaleissa läpi meni neljä vihreiden ehdokasta. Vihreä Liitto rekisteröityi puolueeksi 1988, ja tämän jälkeen eduskuntavaaleissa läpi ei ole päässyt ainoatakaan ehdokasta rekisteröityjen puolueiden listojen ulkopuolelta. Tämä tosiasia tietysti korostaa kansanvaltaisten periaatteiden noudattamisen tärkeyttä puolueiden ehdokasasettelussa.

Nykytilan arviointia

Eduskuntavaalien ehdokasasetteluun liittyvästä pakollisesta jäsenäänestyksestä säädetään vaalilain (2.10.1998/714) 112 §:ssä, jonka mukaan ”puolueen on toimitettava vaalipiirissä salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys”. Äänioikeus tässä jäsenäänestyksessä on ”vaalipiirissä asuvilla puolueen ja sen perusjärjestöjen henkilöjäsenillä”. Jos jäsenäänestykseen ei ole nimetty enempää henkilöitä kuin puolue saa vaalipiirissä ehdokkaita asettaa, jäsenäänestys ei ole pakollinen. Vaalilain 113 §:n nojalla jäsenäänestyksessä ovat etusijalla puolueen säännöt, poikkeuksena 112 §:ssä säädetty äänestyksen salaisuus, yhtäläinen äänioikeus ja osallistumisoikeus. Ellei puolueen säännöissä ole määräyksiä jäsenäänestyksistä, noudatetaan vaalilakia. Puolueen säännöillä tarkoitetaan keskusorganisaation puoluelain mukaisesti puolueenrekisterissä hyväksyttyjä sääntöjä, ei puolueen piiri- ja perusjärjestön sääntöjä tai puolueen toimielinten päätöksiä.

Ehdokasasettelun tärkeyttä eduskuntavaaleissa alleviivasi se seikka, että maaliskuussa 2000 voimaan astuneeseen perustuslakiin sisällytettiin asiaa koskeva säännös, jonka mukaan ”oikeus asettaa ehdokkaita eduskuntavaaleissa on rekisteröidyillä puolueilla ja laissa säädetyllä määrällä äänioikeutettuja”. Vaalilainsäädännön vaatimus jäsenäänestyksestä eduskuntavaalien ehdokasasettelun pohjana on

poikkeuksellinen, koska muissa vaaleissa ei vastaavia jäsenäänestyssäännöksiä ole. Presidentinvaalin ja europarlamenttivaalien osalta vaalilaki toteaa vain, että puolueiden ehdokkaat on valittava ”jäsenten kansanvaltaiset vaikutusmahdollisuudet turvaavalla tavalla siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrätään”.

Ehdokkaiden asettamisoikeus on puolueen keskusorganisaatiolla, mutta varsinaisen ehdokkaiden valinnan suorittavat puolueen piirijärjestöt ja perusjärjestön vaalilain säännösten mukaisesti. Vaalilain tarkoituksena ei ole ollut antaa määräysvaltaa eri vaalipiirien ehdokkaista puolueen keskusorganisaatiolle.

Kansainvaltainen menettely edellyttää, että ehdokasasettelusta vastaavat pääosin vaalipiirissä asuvat puolueen ja sen perusjärjestöjen jäsenet. Ainoa vaalilaissa säädetty poikkeus jäsenäänestyksen pakollisuuteen on tilanne, jossa ehdokkaita on nimetty enintään se määrä, jonka puolue voi vaalipiirissä ehdolle asettaa. Tämä luo mahdollisuuden, jopa kannustimen, sopia ehdokasmäärä vaalipiirin tasolla puolueen sisäisesti tätä enimmäismäärää vastaavaksi tai sitä pienemmäksi. Käytännössä varsinkin pienissä puolueissa juuri näin usein tapahtuukin.

Perusjärjestöjen lisäksi henkilöitä jäsenäänestykseen nimeämään ovat oikeutettuja 15 saman perusjärjestön jäsentä tai 30 saman vaalipiirin eri perusjärjestöjen jäsentä. Kolmen eri vaihtoehdoisen nimeämisreitin tarjoamisella on tavoiteltu ennen kaikkea jäsenäänestyksen kansanvaltaisuuden turvaamista, kuten myös sillä, ettei puolueen keskusorganisaatiolle tai piiritason toimielimille ole laissa annettu minkäänlaista oikeutta jäsenäänestyksen ehdokkaiden nimeämiseen.

Nykytilanteessa puolueen on mahdollista poiketa jäsenäänestyksen tuloksesta puolueen hallituksen päätöksellä enintään yhdellä neljäsosalla asetettavien ehdokkaiden kokonaismäärästä. Tässäkin tapauksessa vähintään puolet ehdokkaista on asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista. Tämä jossain määrin vaikeaselkoinen säännös tarkoittaa sitä, että asettaessaan vaalipiirissä 16 ehdokasta vähintään kahdeksan paikkaa näistä on osoitettava jäsenäänestyksessä parhaiten menestyneille. Jäsenäänestyksessä sijoille 9.-16. sijoittuneista puolueen on mahdollista vaihtaa enimmillään neljäsosa eli 4/16. Tässä esimerkissä vaalilain sisältämä muutosoikeussäännös siis takaa sen, että jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista 16:sta ehdokkaasta vähintään 12 on mukana lopullisessa ehdokasasettelussa.

Muutosoikeutta käyttäessään puolueen on mahdollista asettaa ehdokkaiksi myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät olleet lainkaan mukana jäsenäänestyksessä, mikä on ristiriidassa kansanvaltaisten periaatteiden noudattamisen vaatimuksen kanssa. On myös syytä panna merkkille, että puolueen säännöissä tätä muutosoikeutta on mahdollista laajentaa ja myös supistaa.

Kansanvaltaisten periaatteiden toteutuminen ilman jäsenäänestystä

Käytännössä jo nykytilanteessa puolueet käyttävät ehdokasasettelussa huomattavaa perusjärjestöjen jäsenistä riippumatonta ja ainakin potentiaalisesti kansanvaltaisten periaatteiden noudattamisen kanssa jännitteisessä suhteessa olevaa valtaa sääntöjensä kautta. Säännöissä tai suullisissa sopimuksissa on voitu määrätä, että perusjärjestöt voivat asettaa vain rajoitetun määrän ehdokkaita. Nykyisinkään vaalilaki ei anna täysin täsmällisiä ja tyhjentyviä ohjeita jäsenäänestyksen toteuttamiseen, vaan puolueen säännöissä on oltava asiaa koskevia täydentäviä ohjeita.

Ehdokasasettelussa päätösvaltaa on nykytilanteessa kolmella eri tasolla. Jäsenäänestyksen ehdokkaiden nimeämisoikeus on paikallisjärjestöllä, ehdokkaiden määrästä päättää piirijärjestö ja varsinaisen ehdokkaaksi asettamispäätöksen tekee keskusorganisaatio. Lainmuutoksen yhteydessä olisi pyrittävä varmistamaan vastaava päätösvalan hajautus ja pitää huoli siitä, ettei puolueiden sääntöjen nojalla olisi

mahdollista siirtää ehdokasasettelua koskevaa päätösvaltaa pois paikalliselta ja jopa piiritasolta puolueiden keskuselimille.

Asiaa ratkaistaessa keskeistä on pohtia sitä, mitä puoluelain mainitsemilla ”kansanvaltaisilla periaatteilla” tarkoitetaan. Kuten Tarasti on todennut, näiden periaatteiden täsmällinen sisällöllinen juridinen määrittely on vaikeaa. Toteutuvatko kansanvaltaiset periaatteet tyydyttävällä tavalla esimerkiksi siinä täysin nykylain mukaisessa menettelyssä, että piirijärjestö päättää asettaa 16 kansanedustajan vaalipiirissä viisi ehdokasta, mutta sitä ennen jäsenäänestykseen on nimetty 15 henkilöä ehdokkaiksi? Lain mukaan viisi asetettavaa ehdokasta voidaan tuolloin vapaasti valita näiden 15 nimetyn henkilön joukosta.

Puolueen sääntöjen on turvattava jäsenistön tahdon noudattaminen. Tästä on tärkeää pitää huoli myös siinä tapauksessa, että ehdokasasetteluun liittyvästä pakollisesta jäsenäänestyksestä luovutaan. Sellainen menettely, joka syrjäyttäisi jäsenistön tahdon esimerkiksi siirtämällä ehdokasasettelun kokonaisuudessaan puolueen hallitukselle, tuskin olisi puoluelain tarkoittamalla tavalla sitoutumista kansainvaltaisten periaatteiden noudattamiseen. Vaalilain mahdollisen muuttamisen jälkeen olisikin kiinnitettävä tarkoin huomioita puolueiden säännöissä tapahtuviin muutoksiin. Tähän puoluelaki tarjoaa mahdollisuuden, säädetäänhän sen 5 §:ssä, että puolueen on ilmoitettava sääntömuutoksesta oikeusministeriölle. Muutos voidaan merkitä puolerekisteriin ja tulee voimaan vasta, mikäli ”säännöt muutoksen jälkeenkin vastaavat tässä laissa säädettyjä edellytyksiä”.

Mietintönsä helmikuussa 2022 antaneen parlamentaarisen vaalityöryhmän keskusteluissa esiin nousi ”tarve joustavoittaa jäsenäänestystä koskevia sääntöjä ja antaa puolueiden säännöille puolueen ehdokkaiden asettamisessa nykyistä suurempi painoarvo”. On huomattava, että jo nykyinen vaalilaki (113 §) antaa mahdollisuuden toteuttaa jäsenäänestys puolueen sääntöjen jäsenäänestystä ja ehdokasasettelua koskevien määräysten mukaisesti.

Muutoksen konkreettisia vaikutuksia on etukäteen hankala arvioida, koska ne jäisivät pitkälti riippumaan siitä, miten puolueet lakimuutoksen jälkeen sääntöjään muuttaisivat ehdokkaiden asettamista koskevien määräysten osalta. Hallituksen esityksen perusteluissa viitataan vain lyhyesti ”erilaisten demokraattisten päätöksentekotapojen nykyistä monipuolisempaan mahdollistamiseen” ja ”sääntelyn väljentämiseen edustuksellisuuden suuntaan”.

Olennaisinta asiassa on se, että mahdolliset uudet ehdokkaiden asettamisen tavat edelleen noudattavat kansanvaltaisia periaatteita sillä tavoin kuin puoluelain 2 § 1 momentissa säädetään. Tämän arviointi on oikeusministeriön vastuulla ja voi tapahtua aikaisintaan siinä vaiheessa, kun puolueen säännöt käydään läpi rekisteröinnin tai sääntömuutoksen hyväksymisen yhteydessä.

LIITE

Kuuden suurimman eduskuntapuolueen eduskuntavaalien ehdokasasettelua koskevat sääntökohdat

Kansallinen Kokoomus rp

34 §

MENETTELY EHDOKKAIDEN ASETTAMISEKSI

Ehdokkaiden asettamista varten toimitetaan salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys, johon ovat oikeutetut ottamaan osaa vaalipiirissä asuvat puolueen varsinaisten jäsenten henkilöjäsenet.

Piirijärjestön piirihallitus päättää, milloin jäsenäänestykseen otettavat henkilöt on nimettävä ja ilmoitettava piirijärjestölle.

Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

Jos samassa vaalipiirissä on useampia piirijärjestöjä, on niiden sovittava, miten puolueen ehdokkaat asetetaan ja jäsenäänestys tai jäsenäänestykset vaalipiirissä toimitetaan. Jos piirijärjestöt eivät voi sopia asiasta, puoluehallitus ratkaisee asian.

35 §

JÄSENÄÄNESTYS JA SEN TOIMITTAMINEN

Oikeus nimetä henkilöitä jäsenäänestykseen on vaalipiirissä toimivalla puolueen paikallisyhdistyksellä. Päätöksen nimeämisestä tekee yhdistyksen kokous tai sen valtuuttamana yhdistyksen hallitus.

Jäsenäänestykseen on myös otettava henkilö, jonka vähintään 10 vaalipiirin alueella toimivaan samaan yhdistykseen kuuluvaa henkilöjäsentä on siihen kirjallisesti nimennyt. Henkilön voi nimetä myös vähintään 20 henkilöjäsentä, jotka saavat kuulua vaalipiirin alueella toimiviin eri yhdistyksiin. Yhdistyksen henkilöjäsen voi yhtyä vain yhteen tässä momentissa tarkoitettuun esitykseen.

Jäsenäänestykseen ei saa nimetä henkilöä, joka ei ole antanut siihen kirjallista suostumustaan.

Jäsenäänestykseen ei tule ottaa henkilöä, jonka toiminnan voidaan katsoa olevan puolueen periaatteiden vastaista tai muutoin vahingoittavan puoluetta.

Jäsenäänestyksen toimittamista valvoo ja johtaa piirihallitus tai sen asettama vähintään viisi (5) jäsentä käsittävä piirin vaalitoimikunta.

Jäsenäänestyksessä jokaisen äänioikeutetun tulee äänestää kolmea (3) jäsenäänestykseen otettua henkilöä.

Muutoin noudatetaan puolueen kansanedustajaehdokkaita asetettaessa puoluevaltuuston vahvistaman jäsenäänestysäännön määräyksiä.

36 §

PÄÄTÖS EHDOKKAIDEN LUKUMÄÄRÄSTÄ JA ASETTAMISESTA

Ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta päättää piirijärjestö. Päätöksen tekee piirikokous tai sen valtuuttamana piirihallitus.

Ehdokkaiksi on asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneet henkilöt. Jäsenäänestyksen tuloksesta saadaan puoluehallituksen suostumuksella poiketa. Tällöinkin on vähintään puolet puolueen ehdokkaista asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista henkilöistä.

Jos jäsenäänestys ei ole vaalilain ja sääntöjen mukaan pakollinen eikä sitä ole toimitettu, piirijärjestöllä ei tällöin ole velvollisuutta asettaa jäsenäänestykseen mahdollisesti nimettyjä henkilöitä ehdokkaiksi.

Puolueen kansanedustajaehdokkaaksi ei tule asettaa henkilöä, jonka toiminnan voidaan katsoa olevan puolueen periaatteiden vastaista tai muutoin vahingoittavan puoluetta.

37 §

VALITUKSET JÄSENÄÄNESTYKSESTÄ JA EHDOKKAIDEN ASETTAMISESTA

Valitukset jäsenäänestyksestä ja ehdokkaiden asettamisesta ratkaisee puoluehallitus kuultuaan piirihallitusta.

Perussuomalaiset rp

16 § VAALEIHIN OSALLISTUMINEN

Ehdokkaat eduskuntavaaleissa valitaan kussakin vaalipiirissä jäsenäänestyksen perusteella, jonka toimittamisesta vastaa piiriyhdistys. Puoluehallituksen on valvottava, että jäsenäänestys suoritetaan säännösten ja päätösten mukaisesti. Jos rikkomista tapahtuu, on puoluehallituksen tehtävä korjauspäätökset, joita kaikkien on noudatettava.

Piiriyhdistyksen kokous voi lakien puitteissa puoluehallituksen suostumuksella poiketa jäsenäänestyksen tuloksesta.

Jos vaalipiirin alueella on useampia piiriyhdistyksiä, eivätkä ne ole voineet ennakolta sopia menettelystä ehdokkaita asettaessa, päättää puoluehallitus, miten kansanedustajaehdokkaiden asettamisesta piiriyhdistysten kesken on meneteltävä.

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue rp

18 § Jäsenäänestyksen toimittaminen vaaleissa ja muissa tilanteissa

Jäsenäänestys toimitetaan, ellei jäljempänä toisin määrätä: puoluekokousedustajien valitsemiseksi (puoluekokousedustajien vaalit), kansanedustajaehdokkaiden nimeämiseksi (kansanedustajaehdokkaiden vaalit), kuntavaaliehdokkaiden nimeämiseksi (kuntavaaliehdokkaiden vaalit) sekä ehdokkaiden valitsemiseksi muissa yleisissä vaaleissa.

19 § Vaalikelpoisuus ja äänestysoikeus jäsenvaaleissa

Jäsenäänestyksessä on vaalikelpoinen ja äänioikeutettu jokainen puolueosaston jäsen ja piirijärjestön henkilöjäsen, joka on maksanut hänelle kuuluvan jäsenmaksun liittymiskuukaudelta ja sitä seuranneilta äänestystä edeltäneiltä vähintään kolmelta kuukaudelta tai on vapautettu jäsenmaksusta taikka on vapaajäsen.

25 § Oikeus asettaa ehdokkaita ja ehdokkaiden ilmoittaminen

Oikeus asettaa ehdokkaita jäsenäänestyksiin on puolueosastoilla sekä vähintään kymmenen asianomaisessa äänestyksessä äänioikeutetun jäsenen muodostamilla valitsijayhdistyksillä. Puolueosaston jäsen ja piirijärjestön henkilöjäsen voi kuulua vain yhteen valitsijayhdistykseen.

29 § Kansanedustajaehdokkaiden ehdokasasettelu

Kansanedustajien vaaleissa ehdokaslistalle asettamisesta päätetään piirijärjestön tai sen valtuuttamana piirihallituksen kokouksessa vaalikelpoisuudesta annettuja säädöksiä ja puoluehallituksen ohjeita noudattaen.

Ehdokasasettelussa on noudatettava jäsenäänestyksen tulosta. Piirikokouksella on kuitenkin oikeus asettaa listalle muitakin ehdokkaita. Ehdokkaat asetetaan listalle sukunimen mukaan aakkosjärjestyksessä. Listalle asetettavia muita ehdokkaita ei kuitenkaan saa olla enempää kuin 1/4 osa siitä määrästä, jonka puolue vaalipiirissä asettaa ehdokkaikseen. Listalta poistettavaksi ehdotetuille on varattava tilaisuus tulla kuulluiksi.

Se, joka katsoo jäsenäänestyksessä tai listalle asettelussa oikeuttaan loukatun, voi saattaa asian puoluehallituksen lopullisesti ratkaistavaksi. Puoluehallituksen on käsiteltävä tätä koskevat asiat erittäin kiireellisinä.

33 § Ehdokkaiden valitseminen valtakunnallisiin vaaleihin ja puoluekokousedustajien valitseminen

Kansanedustajaehdokkaista toimeenpantavassa jäsenäänestyksessä kukin äänioikeutettu voi äänestää enintään puolta siitä ehdokasmäärästä, joka vaalipiirissä voidaan puolueen ehdokaslistalle asettaa. Vaaleja varten asetetuista ehdokkaista on laadittava yhdistelmä, niin kuin tämän pykälän 1 momentissa on määrätty. Vaaleissa on käytettävä suhteellista henkilökohtaista vaalitapaa niin kuin tämän pykälän 2 momentissa on määrätty.

Suomen Keskusta rp

33 §

Puolueen ehdokkaat valtiollisissa vaaleissa asetetaan kussakin vaalipiirissä salaisen ja yhdenmukaista äänestystapaa noudattavan jäsenäänestyksen pohjalta.

Mikäli vaalipiirin alueella on kaksi (2) tai useampia piirijärjestöjä, voivat ne sopia menettelystä jäsenäänestyksen toimittamiseksi ja ehdokkaiden asettamiseksi piirikohtaisen jäsenäänestyksen pohjalta. Myös piirikohtaisessa jäsenäänestyksessä tulee noudattaa salaista ja yhdenmukaista äänestystapaa. Mikäli piirit eivät pääse jäsenäänestyksen toimittamisesta sopimukseen, ratkaisee asian puoluehallitus.

Jäsenäänestys voidaan toteuttaa erillisessä äänestystilaisuudessa, postitse tai taikka tietoliikenneyhteyden tai muun teknisen apuvälineen avulla.

Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos siihen on nimetty enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä tai piirikohtaisesti vaalipiirissä toimivien piirien keskinäisen sopimuksen mukaisesti.

Jäsenäänestyksen johtamisesta, valvomisesta ja toimeenpanosta kussakin vaalipiirissä tai piirissä määrätään tarkemmin puoluevaltuuston hyväksymässä jäsenäänestyssäännössä.

Jäsenäänestyksessä on jokaisella viisitoista (15) vuotta täyttäneellä ja jäsenmaksunsa edelliseltä vuodelta suorittaneella ja kaksi (2) kuukautta ennen jäsenäänestystä asianomaiseen perusjärjestöön liittyneellä ja

jäsenmaksunsa suorittaneella Suomen Keskusta r.p:n perusjärjestön jäsenellä yhtäläinen äänioikeus. Kukin äänestää vain yhden (1) perusjärjestön jäsenenä.

Oikeus esittää ehdokkaita jäsenäänestykseen on jokaisella vaalipiirissä toimivalla Suomen Keskusta r.p:n perusjärjestöllä. Jäsenäänestykseen on otettava myös ehdokas, jota vähintään viisitoista (15) vaalipiirissä toimivaan samaan perusjärjestöön tai kolmekymmentä (30) eri perusjärjestöihin kuuluvaa jäsentä on kirjallisesti piirihallitukselle tai piirin äänestystoimikunnalle esittänyt. Esityksessä voidaan esittää vain yhtä (1) henkilöä ja kukin jäsen voi yhtyä vain yhteen (1) tällaiseen esitykseen.

Piirihallitus, piirin äänestystoimikunta tai piirien yhteinen äänestystoimikunta vahvistaa jäsenäänestyksen tuloksen ja esittää sen piirin tai piirien kokoukselle.

Päätöksen valtiollisten vaalien ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta tekee kussakin vaalipiirissä piirin kokous tai sen valtuuttama piirihallitus. Milloin vaalipiirissä toimii useampia puolueen piirejä, ehdokkaita asetetaan yhteisessä jäsenäänestyksessä tai piirien jäsenäänestyksissä ääniä saaneista henkilöistä samassa suhteessa kuin puolue on saanut edellisissä kansanedustajien vaaleissa ääniä kunkin piirin alueelta. Jos piirit eivät pääse sopimukseen ehdokkaiden asettamisesta, ratkaisee asian puoluehallitus.

Ehdokkaiksi on asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneet henkilöt. Jäsenäänestyksen tuloksesta voidaan puoluehallituksen suostumuksella poiketa enintään yhdellä kolmasosalla (1/3) niiden henkilöiden määrästä, jotka puolue asettaa ehdokkaikseen. Tällöinkin on vähintään puolet puolueen ehdokkaista asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista henkilöistä.

Muutosoikeutta käytettäessä jäsenäänestyksen tulokseen ei lueta henkilöä, jota vaalikelpoisuuden menettämisen, kieltäytymisen tai muun sellaisen syyn vuoksi ei voida asettaa ehdokkaaksi. Jollei äänestystä 33 §:n 1 tai 2 momentin nojalla ole toimitettu, on ehdokkaiksi asetettava jäsenäänestykseen nimetyt henkilöt tai osa heistä. Muutoin noudatetaan puolueen ehdokkaita asettaessa puoluevaltuuston vahvistaman jäsenäänestysäännön määräyksiä.

Vasemmistoliitto rp

Henkilökohtainen suhteellinen vaalitapa
17 §

Puoluekokousedustajien vaalissa ja valtiollisten vaalien ehdokkaiden asettamisessa noudatetaan henkilökohtaista suhteellista vaalitapaa. Jäsenäänestys suoritetaan puoluehallituksen päätöksen mukaan joko erillisissä äänestystilaisuuksissa ja/tai postitse tai sähköisesti.

Ehdokkaiden asettaminen tapahtuu siten kuin näiden sääntöjen 16 §:ssä (puoluekokousedustajien valinta) ja 29 §:ssä (ehdokkaiden asettaminen valtiollisiin vaaleihin) on määrätty.

Asetetut ehdokkaat sijoitetaan ehdokaslistalle sukunimen mukaisesti aakkosjärjestykseen. Ehdokaslista on samalla vaalilippu. Äänestäjä valitsee kannattamansa ehdokkaat merkitsemällä vaalilippuun tai sähköisessä vaalissa vastaavaan ehdokaslistaan ehdokkaan nimen eteen järjestysnumeron. Ensimmäiselle vaalisijalle asettamalleen ehdokkaalle hän merkitsee numeron yksi (1), toiselle kaksi (2) jne. aina niin monelle ehdokkaalle kuin jäsenäänestyksessä saa äänestää. Ensimmäiselle vaalisijalle merkityn ehdokkaan äänimäärä on sama kuin se ehdokkaiden lukumäärä, jota vaalilipulla on äänestetty, toiselle vaalisijalle merkityn äänimäärä on ensimmäiselle sijalle asetetun äänimäärä vähennettynä yhdellä, kolmannelle sijalle merkityn ehdokkaan äänimäärä on sama kuin ensimmäiselle sijalle sijoitetun äänimäärä vähennettynä kahdella jne.

Valtiollisten vaalien ehdokkaiden asettamiseksi järjestettävässä jäsenäänestyksessä saa äänestää enintään puolta (1/2) valittavien kokonaismäärästä, kuitenkin enintään kymmentä (10) ehdokasta. Puoluekokousedustajien vaalissa saa äänestää ehdokkaiden kokonaismäärää, tällöinkin kuitenkin enintään kymmentä (10) ehdokasta.

Kunkin ehdokkaan saamat henkilökohtaiset äänet lasketaan yhteen. Valituiksi tulevat näin yhteenlaskien eniten ääniä saaneet ehdokkaat äänimääriensä mukaisessa järjestyksessä. Lähinnä seuraavat tulevat äänimääriensä mukaisessa järjestyksessä mahdollisille varapaikoille.

Muilta osin jäsenäänestyksissä ja niiden ehdokasasettelussa noudatetaan näiden sääntöjen määräyksiä sekä puoluevaltuuston hyväksymää äänestys- ja vaalijärjestystä.

Valtiolliset, maakunnalliset ja kunnalliset vaalit

30 §

Valtiollisiin ja maakunnallisiin vaaleihin asetetaan ehdokkaat vaalipiirin alueella toimivien puoluejärjestöjen nimeämistä henkilöistä. Ehdokkaan voi esittää myös vähintään kymmenen (10) vaalipiirin alueella asuvaa puolueen tai piirijärjestön suoraa henkilöjäsentä tai puolueen jäsenyhdistyksen jäsentä allekirjoittamallaan kirjallisella ilmoituksella (valitsijayhdistys). Ennen ehdokkaaksi asettamista on ehdokkaalta saatava tähän kirjallinen suostumus.

Valtiollisissa ja maakunnallisissa vaaleissa piirihallituksen on asetettava määräaika, johon mennessä valitsijayhdistyksillä ja puoluejärjestöillä on mahdollisuus tehdä esityksiä ehdokkaista. Mikäli ehdokkaita on määräaikaan mennessä esitetty enemmän kuin vaaleihin voidaan asettaa ehdokkaita, suoritetaan nimetyistä ehdokasehdokkaista salainen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuva jäsenäänestys henkilökohtaista suhteellista vaalitapaa noudattaen yhdistyslain 29 §:n 4 momentin mukaisesti näiden sääntöjen 17 §:ssä määrättyllä tavalla. Vaalissa äänioikeutettuja ovat vaalipiirissä asuvat puolueen tai sen jäsenyhdistysten henkilöjäsenet.

Ellei jäsenäänestystä lain mukaan tarvitse toimeenpanna, suorittaa ehdokasasettelun eduskuntavaaleissa sekä maakunnallisissa tai vastaavissa vaaleissa piirikokous tai sen valtuuttamana piirihallitus. Mikäli kuntavaaleissa jäsenäänestystä ei tarvitse toimeenpanna, ehdokasasettelun suorittaa kunnallisjärjestön tai kunnallisjärjestönä toimivan perusjärjestön kokous tai niiden valtuuttamana kunnallisjärjestön hallitus.

Henkilö, joka on oikeutettu ottamaan osaa jäsenäänestykseen, saa äänestää vain yhden yhdistyksen jäsenenä.

Ehdokkaiden asettamisesta ja lukumäärästä sekä jäsenäänestyksestä kunkin vaalipiirin alueella päättävät puolueen piirijärjestöt. Jos saman vaalipiirin alueella toimii useampia piirijärjestöjä, niiden on sovittava yhteisesti ehdokasasettelusta. Ellei sovintoa synny, ratkaisee puoluehallitus asian.

Ehdokkaiksi on asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneet henkilöt.

Jäsenäänestyksen tuloksesta saadaan puoluehallituksen luvalla poiketa enintään yhdellä neljäsosalla (1/4) niiden henkilöiden määrästä, jotka puolue vaalipiirin alueella asettaa ehdokkaikseen. Tällöinkin on vähintään puolet puolueen ehdokkaista asetettava jäsenäänestyksessä eniten ääniä saaneista henkilöistä.

Muutosoikeutta käytettäessä jäsenäänestyksen tulokseen ei lasketa henkilöä, jota vaalikelpoisuuden puuttumisen, kieltäytymisen ja muun sellaisen syyn vuoksi ei voida asettaa ehdokkaaksi.

31 §

Eduskuntavaaliehdokkaiden vaali suoritetaan henkilökohtaista suhteellista vaalitapaa noudattaen yhdistyslain 29 §:n 4 momentin mukaisesti näiden sääntöjen 17 §:ssä määrättyllä tavalla. Vaali suoritetaan postiäänestyksenä ja/tai urnavaalina erillisissä äänestystilaisuuksissa tai sähköisenä äänestyksenä. Vaalin toimeenpanosta huolehtii puoluehallitus yhdessä piirijärjestöjen kanssa.

Puoluevaltuusto antaa tarkemmat ohjeet jäsenäänestyksen ja presidentinvaaleihin liittyvän mahdollisen esivaalin sekä ehdokasasettelun suorittamisesta. Jos ehdokasasettelussa syntyy erimielisyyksiä sääntöjen tulkinnasta on puoluehallituksella valta antaa ohjeet siitä, miten sääntöjä kussakin tapauksessa on tulkittava.

Vihreät rp

Ehdokkaiden asettaminen eduskuntavaaleissa (§ 28–31)

28 § Ehdokkaiden asettaminen

Puolueen ehdokkaat kansanedustajiksi asetetaan kussakin vaalipiirissä jäsenäänestyksen perusteella. Jäsenäänestys ei kuitenkaan ole pakollinen, jos ehdokkaiksi nimetään enintään niin monta henkilöä kuin puolueella on oikeus asettaa ehdokkaita vaalipiirissä.

Päätöksen ehdokkaiden lukumäärästä ja asettamisesta tekee puolueen piirijärjestö.

29 § Jäsenäänestyksen toteuttaminen

Jäsenäänestys toteutetaan postiäänestyksenä noudattaen 33 §:ssä kuvattua suhteellista vaalitapaa. Jäsenäänestys suoritetaan siten, että siinä valitaan kolme neljäsosaa – ylöspäin pyöristettynä, ellei osuus ole kokonaisluku – siitä ehdokasmäärästä, joka vaalipiirissä voidaan asettaa ehdokkaaksi. Piirijärjestön kokous voi kuitenkin vaihtaa valituiksi tulleista määrän, joka vastaa enintään yhtä neljäsosaa – alaspäin pyöristettynä, ellei osuus ole kokonaisluku – siitä ehdokasmäärästä, joka vaalipiirissä voidaan asettaa ehdokkaaksi. Vaihdeettavat ehdokkaat eivät kuitenkaan voi olla eniten ääniä saaneiden joukosta, missä n on puolet – ylöspäin pyöristettynä, ellei osuus ole kokonaisluku – siitä ehdokasmäärästä, joka vaalipiirissä voidaan asettaa ehdokkaaksi. Loput ehdokkaat nimeää piirijärjestön kokous tai sen valtuuttamana piirijärjestön hallitus.

Jäsenäänestyksen tulokseen ei lueta henkilöä, jota vaalikelpoisuuden menettämisen, kieltäytymisen tai muun sellaisen syyn vuoksi ei voida asettaa ehdokkaaksi.

Muilta osin jäsenäänestyksessä menetellään puoluevaltuuston hyväksymän vaalijärjestyksen mukaisesti.

30 § Ehdokkaiden nimeäminen jäsenäänestykseen

Oikeus nimetä henkilöitä jäsenäänestykseen on puolueen jokaisella vaalipiirissä toimivalla jäsenyhdistyksellä. Kukin jäsenyhdistys saa esittää sen määrän henkilöitä, joka vaalipiirissä saadaan asettaa ehdokkaiksi. Päätöksen ehdokkaiden nimeämisestä jäsenäänestykseen tekee asianomaisen jäsenyhdistyksen päätösvaltaa käyttävä kokous.

Puoluehallituksella on oikeus nimetä jäsenäänestykseen enintään sellainen määrä henkilöitä, joka vastaa 1/10 kyseisestä vaalipiiristä valittavaksi tulevasta kansanedustajamäärästä.

Jäsenäänestykseen on otettava myös henkilö, jota vähintään 15 vaalipiirissä toimiviin jäsenjärjestöihin kuuluvaa vaalipiirissä asuvaa henkilöjäsentä on esittänyt. Sama henkilö voi olla tällä tavalla nimeämässä vain yhtä henkilöä.

Jäsenäänestykseen ei saa nimetä henkilöä, joka ei ole valtiollisissa vaaleissa vaalikelpoinen, eikä henkilöä, joka ei ole antanut nimeämiseen kirjallista suostumustaan.

31 § Osanotto jäsenäänestykseen

Jäsenäänestykseen saavat ottaa osaa piirijärjestön jäsenyhdistysten henkilöjäsenet sekä vaalipiirissä asuvat valtakunnallisten henkilöjäsenyhdistysten jäsenet, jotka ovat jäsenäänestyksen toteuttamisvuoden alkaessa täyttäneet 15 vuotta ja maksaneet jäsenmaksun puoluevaltuuston hyväksymän vaalijärjestyksen määräämän ajan sisällä.